

היום נלמד בעזרת ה':

## דף קב

[ע"פ ביאור חכרותא]

ואף אחיה השילוני טעה בדבר, וחשב שירבעם רוצה רק לנסותם, ולכן חתם אף הוא על הדבר.

דהא יהוא צדיקא רבה הוה [צדיק גדול היה], שנאמר: "ויאמר ה' אל יהוא: יען אשר הטיבת לעשות הישר בעיני ככל אשר בלבבי עשית לבית אחאב, בני רבעים ישבו לך על כסא ישראל".

ובכל זאת, למרות שהיה צדיק גמור, כתיב: "ויהוא לא שמר ללכת בתורת ה' אלהי ישראל בכל לבבו, לא סר מעל חטאות ירבעם אשר החטיא את ישראל". והיינו, משום שראה שאף אחיה השילוני חתם על הדבר.

מאי גרמא ליה [מה גרם לו ליהוא לחטוא לבסוף]?

אמר אביי: ברית כרותה לשפתים. כלומר, מה שאדם מוציא בשפתיו, אף שאינו מתכוין לכך באמת, יתקיים לבסוף.

שנאמר שאמר יהוא בערמה, כדי לאסוף אליו את כל נביאי הבעל ולהרגם: "אחאב עבד את הבעל מעט, יהוא יעבדנו הרבה". ועל ידי כך אכן נאספו אליו כל נביאי הבעל, והרג את כולם [כפי שמסופר בספר מלכים ב', פרק י].

רבא אמר: את חותמו של אחיה השילוני ראה יהוא, שאף הוא חתם על ציוויו של ירבעם לעשות עגלים לעבודה זרה, ולכן טעה ועבד אף הוא עבודה זרה. הרי שאף אחיה השילוני טעה וחתם.

דכתיב: "ושחטה שטים העמיקו ואני מוסר לכלם". "ושחטה שטים" היינו שהם שוחטים לפני העבודה זרה, ששטים והולכים אחריה.

אמר רבי יוחנן: אמר הקדוש ברוך הוא: הם העמיקו [וזוהו שנאמר במקרא דלעיל "העמיקו"] והחמירו בעבודת העבודה זרה שלהם, יותר משהחמירתי אני בשלי. שהרי אני אמרתי: כל שאינו עולה לרגל - עובר רק בעשה, ואילו הם אמרו: כל העולה לרגל - ידקר בחרב, כדי שילכו וישחטו לפני העגלים.

"ואני מוסר לכולם" היינו, שאמר הקדוש ברוך הוא, אני לא חשתי כל כך לכבודי כמו שהם חשו לכבוד העבודה זרה שלהם, שאמרו שמי שלא יעלה ידקר בחרב, אלא יסורים בעלמא יסרתים, שמי שאינו עולה - עובר בעשה.

כתוב: "ויהי בעת ההיא, וירבעם יצא מירושלים, וימצא אתו אחיה השילוני הנביא בדרך, והוא מתכסה בשלמה חדשה".

**תנא משום רבי יוסי:** "ויהי בעת ההיא" - עת היא מזומנת לפורענות. ששם נחלקה מלכות ישראל, כפי שנאמר בהמשך אותו מקרא [מלכים א', פרק יא].

**"בעת פקדתם יאבדו", תנא משום רבי יוסי:** עת מזומנת לפורענות.

**"בעת רצון עניתך". תנא משום רבי יוסי:** עת מזומנת לטובה.

נאמר בענין חטא העגל: "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם". **תנא משום רבי יוסי:** עת היא מזומנת לפורענות. והיינו תשעה באב, שבו חזרו מרגלים מלתור את הארץ, ובו נחרבו בית ראשון ושני.

**"ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו". תנא משום רבי יוסי:** עת מזומנת לפורענות היא. שנתחייבה תמר שריפה, ומתו ער ואונן בניו.

**"וילך רחבעם שכם, כי שכם בא כל ישראל להמליך אתו". תנא משום רבי יוסי:** שכם - מקום מזומן לפורענות הוא:

שהרי בשכם עינו את דינה,

ובשכם מכרו אחיו את יוסף,

ובשכם נחלקה מלכות בית דוד [כפי שמסופר בספר מלכים א', פרק יב].

כתוב: "וירבעם יצא מירושלים". אמר רבי חנינא בר פפא: שיצא מפיתקה [מכללה] של ירושלים. שלא לחזור אליה לעולם, ולא ליטול חלק בעבודה.

**"וימצא אתו אחיה השילוני הנביא בדרך והוא מתכסה בשלמה חדשה, ושניהם לבדם בשדה".**

**מאי "בשלמה חדשה"?**

אמר רב נחמן: כשלמה חדשה. מה שלמה חדשה - אין בה שום דופי, אף תורתו של ירבעם - לא היה בה שום דופי.

דבר אחר: "שלמה חדשה", שחידשו אחיה השילוני וירבעם בתורה דברים שלא שמעה און מעולם.

**מאי "ושניהם לבדם בשדה"?**

אמר רב יהודה אמר רב: שכל תלמידי חכמים זמין לפניהם כעשבי השדה [שנמוכים ושפלים הם].

ואיכא דאמר: שכל טעמי תורה מגולין להם כשדה [כמו שהשדה מגולה].  
 כתוב: "לכן תתני שלוחים על מורשת גת, בתי אכזיב לאכזב למלכי ישראל".  
 אמר רבי חנינא בר פפא: יצאה בת קול ואמרה להן: מי שהרג את גלית הפלשתי,  
 ועל ידי כך הוריש אתכם את העיר גת [שהיתה שייכת מקודם לגלית], דהיינו - דוד,  
 תתנו שלוחים לבניו? שתעזבו מלכות בית דוד ותמליכו עליכם אחרים?  
 "בתי אכזיב, לאכזב למלכי ישראל". היות ואתם מכזבים למלכות בית דוד, והולכים  
 אחרי מלכי ישראל, לכן תהיו נמסרים ביד מלכי נכרים, שהם שטי כזב.  
 אמר רב חנינא בר פפא: כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה - כאילו גוזל  
 להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל. שנאמר: "גוזל אביו ואמו ואמר אין פשע,  
 חבר הוא לאיש משחית".

ואין "אביו" - אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר: "הלא הוא אבין קנך". ואין "אמו"  
 - אלא כנסת ישראל, שנאמר: "שמע בני מוסר אבין ואל תטש תורת אמן".  
 ואין גזילה כלפי הקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל - אלא זו בלבד. שתקנו חכמים  
 לברך על כל דבר ודבר, כדאיתא במסכת ברכות: "כל הטועם ואינו מברך - נקרא  
 גזלן, שנאמר: לה' הארץ ומלואה".  
 מאי "חבר הוא לאיש משחית"?

חבר הוא לירבעם בן נבט, שהשחית את עם ישראל לאביהם שבשמים.  
 "וידח ירבעם את ישראל מאחרי ה' והחטיאם חטאה גדולה". אמר רבי חנין:  
 שעשה ירבעם לישראל כשתי מקלות המתיזות זו את זו [שמכה אדם זו על ידי זו  
 - וניתזת למרחוק], כך עשה ירבעם, שהרחיק את ישראל מהקדוש ברוך הוא בעל  
 כרחם.

והיות ודיברה הגמרא בעלי הזהב של ירבעם, מביאה הגמרא עוד בענין אלהי זהב.  
 כתוב בספר דברים: "ודי זהב". אמרו דבי רבי ינאי: אמר משה לפני הקדוש ברוך  
 הוא: רבונו של עולם! כשביל כסף וזהב שהשפעת להן לישראל עד שיאמרו דיי,  
 גרם להם לעשות להם אלהי זהב.

משל אמרו: אין ארי דורס ונוהם מתוך קופה של תבן, אלא מתוך קופה של בשר.  
 שמתוך שיש לו הרבה לאכול - הוא נוהם.

כך ישראל, מתוך שהיה להם שפע טובה, עשו אלהי זהב.  
 אמר רבי אושעיא: עד זמנו של ירבעם, היו ישראל יונקים מעגל אחד [היו לוקים  
 על עוון עגל אחד, שעשו במדבר].  
 מכאן ואילך, מזמנו של ירבעם - יונקים ישראל משנים ושלשה עגלים. כלומר,

שנתווסף להם אף עוון שני עגליו של ירבעם.

**אמר רבי יצחק: אין לך כל פורענות ופורענות שבאה לעולם, שאין מעורב בה אחד מעשרים וארבעה בהכרע ליטרא** [הכרע ליטרא הוא הכמות המועטת שכף המשקל נוטה לצד זה יותר מלצד אחר. ואחד מעשרים וארבע ממנו הוא דבר מועט ביותר] **של עגל הראשון . שנאמר: "וביום פקדי - ופקדתי עליהם חטאתם"** [כלומר, ביום שהקדוש ברוך הוא יפקוד על ישראל עוון, יפקוד עליהם גם מחטא העגל].

**אמר רבי חנינא: לאחר עשרים וארבעה דורות מזמן מעשה העגל - נגבה פסוק זה. שנאמר גבי חורבן הבית, שהיה בדורו של צדקיהו: "ויקרא באזני קול גדול לאמר קרבו פקדות העיר ואיש כלי משחתו בידו".** והיינו, שקרב אותו מעשה שנאמר בו "וביום פקדי", דהיינו - מעשה העגל. ומזמן העגל, שהיה בימי נחשון, עד זמן צדקיהו, היו עשרים וארבעה דורות.

כתוב **"אחר הדבר הזה לא שב ירבעם מדרכו ה רעה".**

**מאי "אחר",** אחרי איזה דבר לא שב ירבעם?

**אמר רבי אבא: אחר שתפשו הקדוש ברוך הוא לירבעם בכגדו, ואמר לו: חזור בך, ואני ואתה וכן ישי נטייל בגן עדן.**

**אמר לו ירבעם לקדוש ברוך הוא: מי ילך בראש, אני או בן ישי?**

**אמר לו הקדוש ברוך הוא: בן ישי ילך בראש.**

**אמר לו ירבעם: אי הכי - לא בעינא** [אם כך, איני רוצה].

**רבי אבהו הוה רגיל דהוה קא דריש** [היה רגיל לדרוש] **בענין זה של שלשה מלכים שאין להם חלק לעולם הבא.**

**חלש** [נעשה רבי אבהו חולה].

**קביל עליה דלא דריש** [קבל עליו שלא לדרוש בגנותן של שלשת המלכים].

**כיון דאיתפח** [שנתרפא] - **הדר קא דריש** [חזר לדרוש] **בשלשה מלכים.**

**אמרי לו תלמידיו: וכי לא קבילת עלך דלא דרשת בהו** [האם לא קיבלת עליך שלא לדרוש בהם]?

**אמר להם רבי אבהו: אינהו מי הדרו בהו, דאנא אהדר בי** [וכי הם חזרו בהם ממעשיהם הרעים, שאחזור בי אני ולא אדרוש בהם]? **רב אשי אוקי אשלשה מלכים** [הגיע בלימודו עד ענין שלשה מלכים]. **אמר: למחר נפתח בחברין** [מחר נתחיל ללמוד ענין חבירינו, שהיו תלמידי חכמים כמונו], **שאין להם חלק לעולם הבא.**

**אתא מנשה, איתחזי ליה בחלמיה** [בא מנשה, ונתגלה אליו בחלום]. **אמר לו לרב**

אשׁי: **חברך וחבירי דאבוכ קרית לן** [חברך וחברי אביך אתה קורא לנו]? **מהיכא בעית למישרא המוציא** [וכי יודע אתה באיזה מקום כפת צריך לבצוע בזמן ברכת המוציא]?  
**אמר ליה רב אשׁי: לא ידענא** [אינני יודע].

**אמר ליה מנשה: מהיכא דבעית למישרא המוציא לא גמירת** [לא למדת], **וחברך קרית לן** [ואתה קורא לנו חברך]?!

**אמר ליה רב אשׁי: אגמריה לי** [למדני דבר זה], **ולמחר דרישנא ליה משמך בפירקא** [ומחר אדרוש דבר זה משמך].

**אמר ליה מנשה: מהיכא דקרים בישולא** [ממקום שנקרמין פניה של הפת בתנור].  
 דהיינו - במקום הקשה שבה, למעלה או למטה או בצדדים. אבל לא באמצעה, במקום שהיא רכה.

**אמר ליה רב אשׁי למנשה: מאחר דחכימתו כולי האי** [מאחר שאתם חכמים כל כך], **מאי טעמא קא פלחיתו** [למה עבדתם] **לעבודה זרה?**

**אמר ליה: אי הות התם** [אם היית אז, באותו זמן], **הות נקוט בשיפולי גלימא - ורהטת אבתראי** [היית מגביה את שולי גלימתך, כדי שתוכל לרוץ מהרה, והיית רץ אחרי לעבוד עבודה זרה], **כי היה אז יצר הרע של עבודה זרה שולט ביותר.**  
**למחר** כבר לא אמר לחכמים: "נפתח בחברין", אלא **אמר להו לרבנן** בלשון כבוד: **"נפתח ברכווא"** [נתחיל לדרוש בענין רכותינו].

מהי משמעות השם **"אחאב"** -

**אח** [רע] **לשמים,**

**ואב לעבודה זרה.**

**אח לשמים, דכתיב: "אח לצרה יולד".** ופירוש המקרא: ווי לצרה. הרי ש"אח" - לשון רעה הוא.

**אב לעבודה זרה, דכתיב: "כרחם אב על בנים".** הרי שאב מרחם ביותר על בניו. וכמו כן היה אחאב אוהב את העבודה זרה ביותר.

כתוב גבי אחאב: **"ויהי הנקל לכתו בחטאות ירבעם בן נבט".** **אמר רבי יוחנן: קלות שעשה אחאב - כחמורות שעשה ירבעם.** כלומר, החטאות החמורות שעשה ירבעם, היו קלות בעיני אחאב. שהוא הוסיף וחטא הרבה יותר, וכדלהלן.

**ומפני מה תלה הכתוב את החטאים בירבעם,** כפי שמצינו כמה פעמים במקרא **"לא סר מכל חטאת ירבעם"**, אף שבאמת חטא אחאב יותר ממנו -

**מפני שהוא [ירבעם] היה תחילה לקלקלה** [שהוא התחיל לקלקל בחטא].

"בגלגל שורים זבחו, גם מזבחותם כגלים על תלמי שדי". אמר רבי יוחנן: אין לך כל תלם ותלם בארץ ישראל, שלא העמיד עליו אחאב עבודה זרה, והשתחוה לה. ומנא לן דלא אתי אחאב לעלמא דאתי?

דכתיב: "והכרתי לאחאב משתין בקיר, ועצור ועזוב בישראל".  
וכך נדרש המקרא:

"עצור" - בעולם הזה.

"ועזוב" - לעולם הבא. אמר רבי יוחנן: מפני מה זכה עמרי למלכות - מפני שהוסיף כרך אחד בארץ ישראל.

שנאמר: "ויקן את ההר שמרון מאת שמר בככרים כסף, ויבן את ההר, ויקרא את שם העיר אשר בנה על שם שמר אדני ההר שמ רון".

אמר רבי יוחנן: מפני מה זכה אחאב למלכות עשרים ושנים שנה - מפני שכיבד את התורה, שניתנה בעשרים ושנים אותיות.

שנאמר: "וישלח [בן הדד מלך ארם] מלאכים אל אחאב מלך ישראל העירה ויאמר לו, כה אמר בן הדד: כספך וזהבך לי הוא, ונשיך ובניך הטובים לי הם".  
ולדבר זה הסכים מלך ישראל, ואמר: "כדברך אדני המלך. לך אני וכל אשר לי".  
הוסיף בן הדד ושלח למלך ישראל:

"כי אם כעת מחר אשלח את עבדי אליך, וחפשו את ביתך ואת בתי עבדיך, והיה כל מחמד עיניך ישימו בידם ולקחו". ואז התייעץ המלך בזקני העם, ואמרו לו: "אל תשמע ולא תאבה".

"ויאמר למלאכי בן הדד, אמרו לאדני המלך: כל אשר שלחת אל עבדך בראשונה אעשה. והדבר הזה - לא אוכל לעשות וגו'".

מאי "מחמד עיניך", שרצה בן הדד לקחת, וסירב אחאב לתת, לאו ספר תורה? הרי שכיבד אחאב את התורה!

ומקשינן: מנין לנו שספר תורה הוא, דילמא עבודה זרה היא, שהרי אף היא היתה מחמד עינו של אחאב, שחיבבה ביותר!

ואמרין: לא סלקא דעתך לומר כך. דכתיב: "ויאמרו אליו כל הזקנים וכל העם אל תשמע ואל תאבה". ואם מדובר היה בעבודה זרה, הרי לא היו אומרים לו כך!

ומקשינן: ודילמא אותם זקנים - סבי דבהתא הוו [זקנים שפלים ורשעים היו]? מי לא כתיב: "ויישר הדבר בעיני אבשלום ובעיני כל זקני ישראל", ואמר רב יוסף: אותם זקני ישראל - סבי דבהתא היו. הרי שאף זקנים רשעים נקראים "זקני ישראל"!

ואמרין: התם, גבי אבשלום, לא כתיב "זקני ישראל וכל העם". אבל הכא, הרי

**כתיב "הזקנים וכל העם", דאי אפשר דלא הוו בהון צדיקי** [שלא יתכן שלא היה בכלל העם צדיקים]. והרי כולם אמרו כאחד "אל תשמע ולא תאבה!" על כרחך שהכוונה היא לספר תורה. שאם היה מדובר בעבודה זרה, לא היה אכפת לצדיקים שיקחנה בן הדד.

**וכתיב: "והשארתי בישראל שבעת אלפים, כל הברכים אשר לא כרעו לבעל, וכל הפה אשר לא נשק לו".**

**אמר רב נחמן: אחאב שקול היה.** שהיו לו מחצה עוונות ומחצה זכויות. **שנאמר: "ויאמר ה' מי יפתה את אחאב ויעל ויפל ברמת גלעד? ויאמר זה בכה, וזה אמר בכה".** משמע, שרק בקושי גדול, על ידי פיתוי, נענש אחאב.

**מתקיף לה רבי יוסף: מאן דכתב ביה: "רק לא היה כאחאב אשר התמכר לעשות הרע בעיני ה' אשר הסתה אתו איזבל אשתו", ותנינא: בכל יום היתה שוקלת שקלי זהב לעבודה זרה, ואת אמרת שקול היה?**

**אלא, אחאב וותרן בממונו היה. ומתוך שההנה תלמידי חכמים מנכסיו - כיפרו לו מחצה עוונותיו.**

כאשר רצה אחאב מלך ישראל לצאת להלחם במלך ארם, כדי לקחת מידו את רמת גלעד, ורצה לצרף אליו את יהושפט מלך יהודה, אמר לו יהושפט, שיש לשאול את הנביאים, אם יצליח הדבר בידם.

קובץ מלך ישראל את הנביאים, כארבע מאות איש, ואמרו לו עלה, ויתן ה' ביד המלך!

שאל יהושפט: "האין פה נביא לה' עוד ונדרשה מאותו?"

אמר לו אחאב, שישנו עוד נביא, ושמו מיכיהו בן ימלה. אבל הוא אינו מתנבא עליו טוב, אלא רק רע.

ובכל זאת רצה יהושפט לשמוע את דבריו של מיכיהו.

הביאוהו לפניו, ואמר להם: "ראיתי את כל ישראל נפצים אל ההרים כצאן וגו'". כלומר, שלא יצליחו במלחמתם.

אמר אחאב ליהושפט: "הלא אמרתי אליך: לא יתנבא עלי טוב כי אם רע!"

אמר מיכיהו: "לכן שמע דבר ה'! ראיתי את ה' ישב על כסאו, וכל צבא השמים עמד עליו וגו'. ויאמר ה': מי יפתה את אחאב ויעל ויפל ברמת גלעד וגו'".

**"ויצא הרוח ויעמד לפני ה', ויאמר: אני אפתנו. ויאמר ה' אליו: במה? ויאמר: אצא, והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו. ויאמר: תפתה וגם תוכל, צא ועשה כן".**

**מאי רוח? איזו רוח היתה זו שעמדה לפני ה'?**

**אמר רבי יוחנן: רוחו של נבות היזרעאלי.** שלפי שהרג אחאב את נבות, היתה רוחו

מחזרת לפתותו ולהפילו.

**מאי "צא ועשה כן"**? הרי די היה לומר לרוח: "עשה כן"!

**אמר רבינא:** אמר לו הקדוש ברוך הוא: **צא ממחיצתי. שכן כתיב: "דבר שקרים לא יכון לנגד עיני",** והרי רוחו של נבות היתה רוח שקר בפי הנביאים! לכן אמר לה הקדוש ברוך הוא שתצא ממחיצתו.

**אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי: דפרע קיניה - מחריב ביתיה.** מי שפורע קנאתו וכעסו, ונוקם נקם - גורם להחריב את ביתו. כרוחו של נבות, שאמנם נקמה נקמתו, אבל מחמת כן יצאה ממחיצתו של הקדוש ברוך הוא.

**"ויעש אחאב את האשרה, ויוסף אחאב לעשות להכעיס את ה' אלהי ישראל מכל מלכי ישראל אשר היו לפניו".**

**אמר רבי יוחנן:** שכתב על דלתות שמרון: **אחאב כפר באלהי ישראל, לפיכך אין לו חלק באלהי ישראל.**

**"ויבקש את אחזיהו וילכדהו והוא מתחבא בשמרון".** אמר רבי לוי: שהיה אחזיהו קודר [מוחק על ידי חטיטה וגירוד] **אזכרות** [שמות] שבתורה, וכותב שם **עבודה זרה תחתיה** [במקומן].

ולכן היה מתחבא. שאם היה עושה כך בפרהסיא, לא היו מניחין אותו לעשות כן.

**מנשה - נקרא כך על שם שנשה יה** [ששכח את הקדוש ברוך הוא].

**דבר אחר: מנשה - על שם שהנשי** [שהשכיח] **את ישראל לאביהם שב שמים.**

**ומנלן דלא אתי מנשה לעלמא דאתי?**

**דכתיב: "בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו, וחמשים וחמש שנה מלך בירושלים",** **"ויעש אשרה כאשר עשה אחאב מלך ישראל".** וממשמעות הכתוב,

שעשה מנשה כאשר עשה אחאב, אנו למדים: **מה אחאב אין לו חלק לעולם הבא,**

כפי שלמדנו לעיל מהמקרא "עזוב", **אף מנשה - אין לו חלק לעולם הבא.**

**רבי יהודה אומר: מנשה יש לו חלק לעולם הבא. שנאמר: "ויתפלל [מנשה] אליו**

**ויעתר לו וכו'."**

**אמר רבי יוחנן: ושניהם, רבי יהודה שאמר שיש לו חלק, ורבנן שאמרו שאין לו חלק**

**- מקרא אחד דרשו. שנאמר: "ונתתים לזעוה לכל ממלכות הארץ בגלל מנשה**

**בן יחזקיהו".**

**מר, רבי יהודה, סבר: בגלל מנשה - שעשה תשובה, ואינהו לא עבדו** [והם לא

עשו תשובה, ולכן אתנם לזעוה].

**ומר, רבנן, סבר: בגלל מנשה - דלא עבד תשובה, ומשך את כל העם אחריו**

**לחטוא.**